

ถอดบทเรียนจังหวัดที่มีผลงานดีเด่น
ในการประกวดการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน “จังหวัดสะอาด” ระดับประเทศประจำปี พ.ศ. 2561
จังหวัดลพบุรี

1. ปัญหา/อุปสรรคในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน

1.1 ปัญหา/อุปสรรคในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนต้นทาง

ประชาชนในชุมชนยังขาดจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะเรื่องการรักษาความสะอาด เช่น ไม่เห็นความสำคัญในการคัดแยกขยะก่อนที่จะนำไปทิ้งในที่ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดไว้ให้ หรือทิ้งนอกพื้นที่ และยังขาดความรู้การจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน รวมทั้งขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะ

1.2 ปัญหา/อุปสรรคในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนกลางทาง

(1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีข้อจำกัดด้านงบประมาณอุปกรณ์เครื่องมือในการเก็บขน และกำจัดไม่เพียงพอ และยังไม่มียุทธศาสตร์บูรณาการและขนส่งขยะมูลฝอยแบบแยกประเภทเพื่อรองรับการคัดแยกมูลฝอย

(2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีข้อบังคับที่มีบทลงโทษไม่เข้มงวด

1.3 ปัญหา/อุปสรรคในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนปลายทาง

บ่อขยะใกล้เขตชุมชน ยังดำเนินการไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ

2. การแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน(ให้สอดคล้องกับปัญหาในข้อ 1)

2.1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพิ่มการรณรงค์สร้างจิตสำนึกด้วยการจัดประชุม อบรม สัมมนา ทำเสียงตามสาย เพื่อชี้แจงสถานการณ์ปัญหาขยะ ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะต้นทาง การใช้ประโยชน์ของขยะโดยให้รู้จัก หลัก 3R

2.2 จัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึกให้แก่นักเรียน เยาวชน และประชาชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาและรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม โดยมีการจัดกิจกรรมดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอเพื่อเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนในพื้นที่ต่อไป

2.3 ได้รับการสนับสนุนงบประมาณเพื่อดำเนินโครงการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.4 ส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหา และต้องดำเนินการอย่างจริงจัง ตามบทลงโทษหากประชาชน เอกชน ไม่ปฏิบัติตาม

2.5 จังหวัดลพบุรี มีการรวมกลุ่มพื้นที่ในการจัดการมูลฝอย (Clusters) จำนวน 4 Clusters ดังนี้
Clusters ที่ 1 ประกอบด้วย เทศบาลเมืองเขาสามยอด เทศบาลตำบลท่าศาลา เทศบาลตำบลกกโก เทศบาลตำบลป่าตาล องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ไก่อ่าตัน องค์การบริหารส่วนตำบลทะเลชุบศร องค์การบริหารส่วนตำบลพรหมมาستر องค์การบริหารส่วนตำบลบางขันหมาก องค์การบริหารส่วนตำบลโคกลำพาน โดยมีเทศบาลเมืองลพบุรี เป็นเจ้าภาพ

Clusters ที่ 2 ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนตำบลเชียงงา องค์การบริหารส่วนตำบลบางกะพืด องค์การบริหารส่วนตำบลบางพึ่ง องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกล้วย องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านชี องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านทราย องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทอง องค์การบริหารส่วนตำบลสนามแจง องค์การบริหารส่วนตำบลหนองเมือง องค์การบริหารส่วนตำบลหินปัก โดยมีเทศบาลเมืองบ้านหมี่ เป็นเจ้าภาพ

Clusters ที่ 3 ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนตำบลสูงเหล็ก โดยมีเทศบาลตำบลโคกสำโรง เป็นเจ้าภาพ

Clusters ที่ 4 ประกอบด้วย เทศบาลตำบลท่าโขลง เทศบาลตำบลบางงา องค์การบริหารส่วนตำบลบางคู้องค์การบริหารส่วนตำบลหัวสำโรง โดยมีเทศบาลตำบลท่าม่วง เป็นเจ้าภาพ

2.6 จัดให้มีแนวทางการดำเนินการให้บ่อยขึ้นที่ยังไม่ถูกหลักวิชาการดำเนินการให้ถูกหลักวิชาการ เช่น การเทกองที่มีการควบคุม (Controlled Dump) การฝังกลบขยะมูลฝอยเชิงวิศวกรรม หรือ การฝังกลบขยะมูลฝอยอย่างถูกหลักวิชาการ (Sanitary Landfill) ต่อไป

3. ถอดบทเรียนปัจจัยความสำเร็จของการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน

3.1 ดำเนินการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนแบบมีส่วนร่วมตามนโยบายจังหวัดลพบุรี สะอาด โดยมีกลไกของคณะกรรมการมูลฝอยจังหวัด ซึ่งมีองค์ประกอบของคณะทำงานได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ร่วมเป็นคณะกรรมการ เพื่อกำกับทิศทางและส่งเสริมการบริหารจัดการขยะในจังหวัดลพบุรี โดยมีแนวคิดสำคัญที่ยึดหลัก 3R ประชากรรัฐ ที่มุ่งให้เกิดการบริหารจัดการขยะมูลฝอย ที่ต้นทาง กลางทาง และปลายทาง

3.2 สนับสนุนให้มีการถอดบทเรียนความรู้และภูมิปัญญาของชุมชนที่มีอยู่ โดยมีการพัฒนาและถ่ายทอดภูมิปัญญาที่มีอยู่ให้แก่เยาวชนคนรุ่นใหม่ของชุมชน รวมถึงมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนใกล้เคียง

3.3 พัฒนาการจัดการขยะชุมชนในรูปแบบอื่นๆ ร่วมด้วย เช่น ธนาคารขยะรีไซเคิล สวัสดิการชุมชนการคัดแยกขยะ

3.4 ส่งเสริมด้านการแปรรูปขยะมูลฝอยและประดิษฐ์สิ่งของเหลือใช้ ซึ่งสามารถทำให้เกิดรายได้ นอกจากนี้จะได้ความรู้เพิ่มแล้วยังสามารถช่วยให้เกิดการกระตุ้นการมีส่วนร่วมและช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนมากขึ้น

3.5 การสร้างวิสาหกิจชุมชน โดยการรวมกลุ่มของสมาชิกในชุมชนในการนำปุ๋ยหมัก และผลิตภัณฑ์น้ำจุลินทรีย์ ที่ผลิตได้จากขยะอินทรีย์นำไปใส่บรรจุภัณฑ์ให้สวยงามเพื่อนำไปขายส่ง หรือจำหน่ายตามงานแสดงสินค้าต่างๆ เพื่อสร้างรายได้ให้กับครัวเรือน เป็นต้น

3.6 ภาพความสำเร็จจะเกิดขึ้นไม่ได้หากขาดซึ่งความร่วมมือจากส่วนใดส่วนหนึ่งของจังหวัดลพบุรี จึงได้ขับเคลื่อนและเดินหน้าไปพร้อมๆกันทุกภาคส่วนในการก้าวสู่ความเป็นเมืองสะอาดอย่างยั่งยืน ตลอดระยะเวลาการดำเนินการที่ผ่านมา จังหวัดลพบุรี ได้มีช่องทางในการจัดการเรื่องร้องเรียนและบรรเทาแก้ปัญหาด้านการบริหารจัดการขยะในระดับจังหวัด ผ่านศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดลพบุรี ซึ่งมีกระบวนการและขั้นตอนและช่องทางให้ประชาชนสามารถร้องเรียนร้องทุกข์ปัญหาที่เกี่ยวกับการจัดการขยะในจังหวัดลพบุรี และในระดับพื้นที่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น มีช่องทางทั้งสายด่วน สายตรง และระบบออนไลน์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการรับเรื่องร้องเรียน ร้องทุกข์ ของประชาชน ซึ่งผลจากการดำเนินงานพบว่า ไม่มีเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับปัญหาการจัดการขยะเข้าสู่ระบบเรื่องร้องเรียนของศูนย์ดำรงธรรมในปีงบประมาณ พ.ศ. 2561

4. ผลงานดีเด่นหรือนวัตกรรมในการจัดการ

จากการดำเนินงานเชิงรุก และขยับไปพร้อมๆ กันของทุกภาคส่วนในจังหวัดลพบุรี ทำให้ในปัจจุบัน ได้เกิดรูปธรรมความสำเร็จในการบริหารจัดการขยะ ที่ได้รับรางวัลจากหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ในระดับประเทศ เช่น เทศบาลเมืองเขาสามยอต ได้รับรางวัลพระปกเกล้าทองคำ “ด้านการเสริมสร้างเครือข่ายรัฐ เอกชน และประชาสังคม” นวัตกรรมเครือข่ายด้านสิ่งแวดล้อม (การจัดการขยะ) และเทศบาลตัวอย่างที่ดีด้านการจัดการขยะ จากกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม รางวัลชุมชนปลอดขยะ โครงการชุมชน

ปลอดขยะ (Zero Waste) ชุมชนบ้านเกาะ องค์การบริหารส่วนตำบลโก่งธนู อำเภอเมือง /ชุมชนพัฒนาสามัคคี เทศบาลตำบลพัฒนานิคม อำเภอพัฒนานิคม ชุมชนท่ามะนาว องค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะนาว อำเภอชัยบาดาล ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษาดูงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ทั้งในและต่างประเทศ กลไกและทุนที่สำคัญอีกประการหนึ่งในการขับเคลื่อน “ลพบุรี จังหวัดสะอาด” ได้แก่ เครือข่ายภาคประชาชน ที่เป็นกำลังสำคัญ นั่นคือ อาสาสมัครท้องถิ่นรักโลก หรือ อถล. ซึ่งก็คือประชาชนที่สมัครใจเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครในการดูแลความสะอาดเรียบร้อย ตั้งแต่ระดับครัวเรือน พื้นที่สาธารณะ ซึ่งปัจจุบัน จังหวัดลพบุรี มี อถล. ทั้งสิ้น 86,220 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 50.21 โดยมีกิจกรรมสำคัญได้แก่ กิจกรรม Big cleaning/กิจกรรมการคัดแยกขยะมูลฝอยและนำไปใช้ประโยชน์ /ตลาดนัดรีไซเคิล /ผ้าป่าขยะ/การลดใช้พลาสติกและโฟมบรรจุอาหาร/การขุดลอกคูคลองและแหล่งน้ำสาธารณะ/สถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ซึ่งจากการร่วมดู ร่วมคิด และร่วมทำ ได้นำไปสู่การพัฒนาที่ก่อเกิดปัญญาจาก “ปัญหาขยะ และขยะมีปัญหา” สู่อการพัฒนานวัตกรรมที่สามารถนำมาใช้ในการแก้ปัญหา และสอดคล้องกับทิศทางการจัดการขยะมูลฝอยในปัจจุบันและอนาคต โดยการเปลี่ยนขยะเป็นโอกาส เปลี่ยนภาระเป็นพลัง โดยการนำขยะมาใช้ประโยชน์ในนวัตกรรมรูปแบบต่าง ๆ เช่น

1. นวัตกรรมประเภทเครื่องใช้หรือสิ่งประดิษฐ์ เช่น เต้าเผาขยะแบบไร้มลพิษ องค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะนาว อำเภอชัยบาดาล
 2. นวัตกรรมประเภทการแปรรูปขยะมูลฝอย เช่น กระจาปประดิษฐ์จากชองกาแพ การประดิษฐ์ดอกไม้จากสลากออตเตอร์
 3. นวัตกรรมประเภทการรวมกลุ่มทางสังคม ได้แก่ ธนาคารกองทุนขยะเพื่อสวัสดิการสังคม ผ้าป่าขยะสวัสดิการกองทุนผู้สูงอายุ
 4. นวัตกรรมประเภทอื่น ได้แก่ โครงการชุมชนไร้ถังขยะ ถนนปลอดถังขยะ โครงการตลาดนัดไร้ถัง
- ซึ่งก่อให้เกิดมูลค่าและคุณค่า จากขยะ และสิ่งของเหลือใช้ นำกลับไปใช้ประโยชน์ได้อีกครั้ง ในปีงบประมาณ 2561 มีจำนวนขยะที่นำไปใช้ประโยชน์ จำนวน 90,999 ตัน คิดเป็นร้อยละ 58.04 ของจำนวนขยะที่เกิดขึ้นในปี 2561 นับเป็นการลดขยะในชุมชนได้จากการนำขยะพัฒนาเป็นนวัตกรรมในการลดปริมาณขยะในชุมชนได้เป็นอย่างดี

การดำเนินการบริหารจัดการขยะมูลฝอยที่เป็นแบบอย่าง (best practice)

1. โครงการผู้ตรวจการของเหลือใช้ตำบลโพตลาดแก้ว อำเภอท่าม่วง
 - 1.1 เพื่อเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกในการรักษาสภาพแวดล้อม และการบริหารจัดการของเหลือใช้ให้แก่เด็กและเยาวชน
 - 1.2 เพื่อเป็นการลดปริมาณขยะบริเวณข้างถนนและสถานที่สาธารณะในชุมชน
 - 1.3 สร้างรายได้ให้แก่เด็กเยาวชนในการขายของเหลือใช้ไปรีไซเคิลเพื่อกลับมาใช้ใหม่
 - 1.4 ปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนทำกิจกรรมในช่วงเวลาว่างให้เกิดประโยชน์
 - 1.5 ปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนมีจิตสำนึกในการพัฒนาชุมชนและบ้านเกิด

2.โครงการเตาเผาขยะแบบไร้มลพิษ ใช้ร่วมกันเป็น
 กลุ่มบ้านใกล้เคียงแหล่งเรียนรู้ศึกษาดูงานด้านการบริหาร
 จัดการขยะมูลฝอยองค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะนาว
 อำเภอสายบด

3.ชุมชนแห่งความพอเพียง บ่อก๊าซ
 ชุมชน ตำบลท่ามะนาว อำเภอสายบด

ผลงานด้านการบริหารจัดการ
 การพลังงานที่ชัดเจนในการประยุกต์ใช้พลังงาน

ที่ ด แ ท น ที่ ง ใน ค ร ี ว เ รี อ น
 การประกอบอาชีพ ไปจนถึงการต่อยอดเป็นศูนย์การเรียนรู้พลังงานชุมชนที่เปิดโอกาสให้ชุมชนต่าง ๆ ที่สนใจ
 เข้ามาเรียนรู้เพื่อไปต่อยอดใช้ในชุมชนตนเองได้ อาทิ พลังงานแสงอาทิตย์

4.เทศบาลเมืองเขาสงาเขต ได้ดำเนินโครงการชุมชนไร้ถัง (ชุมชนนี้ไม่มีขยะ) เป็นโครงการที่ภาคประชาชนตระหนักถึงปัญหาของเทศบาลที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บขยะแต่ละปีเป็นจำนวนมาก ประกอบกับเทศบาลประสบปัญหาไม่มีสถานที่ทิ้งขยะและในอนาคตอันใกล้จะไม่มีสถานที่ทิ้งขยะ เทศบาลจึงได้นำชุมชนไปศึกษาดูงาน ณ องค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว และได้ประกาศปฏิญาณดอนแก้วร่วมกันว่า จะไม่มีถังขยะในพื้นที่ ประกอบกับการศึกษาดูงานการบริหารจัดการขยะแบบครบวงจร จึงได้นำมาปรับใช้ในเขตเทศบาล โดยชุมชนได้ร่วมกันคัดแยกขยะลดปริมาณการเกิดขยะ มีการแปรรูปขยะ เกิดเครือข่ายชุมชนในรูปแบบวิสาหกิจชุมชนแลกเปลี่ยนความรู้ในการจัดการขยะซึ่งกันและกัน เช่น การทำปุ๋ยน้ำชีวภาพ การลดถังขยะในชุมชน ปัจจุบันมีชุมชนจำนวน 11 ชุมชน จาก 34 ชุมชน เป็นชุมชนปลอดถังขยะและทุกชุมชนได้เข้าร่วมโครงการชุมชนไร้ถัง ผลการดำเนินงานส่งผลให้ปริมาณขยะลดจากเดิมวันละ 19 ตัน เหลือประมาณ 12 ตัน รอบการจัดเก็บนานขึ้น ผลการดำเนินการมีความก้าวหน้าไปได้ด้วยดีใน 3 ปีที่ผ่านมา เทศบาลมีต้องเสียงบประมาณในการจัดซื้อถังขยะ ประชาชนมีรายได้จากการคัดแยกขยะสิ่งแวดล้อมสวยงาม และที่สำคัญเกิดความรักความสามัคคีในชุมชน

5. องค์การบริหารส่วนตำบลโก่งธนู อำเภอเมืองลพบุรี

5.1 ใช้รูปแบบระบบการบริหารจัดการขยะแบบประชารัฐ จัดตั้งขึ้นเป็นฅาปนกิจสงเคราะห์ กองทุนฅนาครขยะ

5.2 สร้างงาน สร้างรายได้ให้กับชุมชนจากนวัตกรรมการบริหารจัดการขยะโดยฅรณรงคืให้คนในชุมชนใช้พวงหรีดจ้กรสานลดปริมาณขยะในงานศพ

5.3 ชุมชนมีสขุภาพะที่ดีขึ้นจากการบริหารจัดการขยะทำให้ชุมชนสะอาดปราศจากแหล่งพะพันธุ์ ยุงลาย มีนวัตกรรมในการประดิษฐ์ มีจตุรวมขยะอันตราย

6.องค์การบริหารส่วนตำบลม่วงค่อม อำเภอชัยบาดาล

จัดตั้งกลุ่มสนใจและจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การฝึกอบรมทำปุ๋ยหมัก ทำก๊าซชีวภาพ การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากขยะมูลฝอย/วัสดุเหลือใช้ เช่น การจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีทำปุ๋ยหมักชีวภาพการนำยางรถยนต์ที่รับซื้อจากสมาชิกโครงการฯ นำมาประดิษฐ์เป็นกระถางปลูกต้นไม้ เยาวชนบ้านโคกสะอาด หมู่ที่ 7 ตำบลม่วงค่อม ได้ร่วมกันจัดตั้งกลุ่มทำถังขยะจากขวดน้ำพลาสติกผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 7 ตำบลม่วงค่อม ชักชวนชาวบ้านนำกะลามะพร้าวมาประดิษฐ์ทำเป็นเครื่องออกกำลังกายและตั้งชื่อว่า “กะลาสามัคคี” ฯลฯ

5. บทบาทของภาคีเครือข่ายที่มีส่วนช่วยให้ประสบความสำเร็จ

การดำเนินงานบริหารจัดการจังหวัดสะอาด ได้ก่อให้เกิดรูปธรรมความสำเร็จอีกประการหนึ่งที่จับต้องได้นั้นคือ การมีสภาพแวดล้อมที่มีความสะอาดน่าอยู่ ในถนนสายหลัก สายรอง สถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัด ให้มีความสวยงามดึงดูด

นักท่องเที่ยว ส่งผลต่อการเติบโตของเศรษฐกิจของจังหวัดด้วย ซึ่งเกิดจากความร่วมมือของคนลพบุรี ในการร่วมด้วยช่วยกัน ดูแลจากหน้าบ้าน สู่การดูแลชุมชนที่ทุกคนเป็นเจ้าของ โดยหัวใจของความสำเร็จในการดำเนินงานลพบุรีเมืองสะอาด คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคีเครือข่าย ในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตามดู และร่วมรับประโยชน์อย่างยั่งยืนในการบริหารจัดการขยะในทุกๆระดับ โดยจังหวัดลพบุรี ได้ถือเป็นแนวทางร่วมกันในการเน้นย้ำและให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมทุกระดับทั้งในด้านการจัดทำแผนการจัดการขยะ การสื่อสารข้อมูล การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ตลอดจนการมีโครงสร้างการทำงานในทุกๆระดับที่ให้มีภาคประชาชนร่วมเป็นคณะทำงาน และมีบทบาทในการเป็นเจ้าภาพร่วมการทำงานร่วมกับทุกภาคส่วน โดยรูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการจังหวัดสะอาด Lopburi Model จังหวัดสะอาด ได้แก่ บวร.+ค (บ้าน (ครัวเรือน) + วัด+ราชการ+เครือข่าย) บ้าน ได้แก่ การให้ประชาชนในแต่ละครัวเรือนได้มีส่วนร่วมในการจัดการขยะต้นทาง/วัด เป็นศูนย์รวมใจของชุมชนและศูนย์รวมทุกกิจกรรม/ราชการ : หนุนเสริม เป็นเจ้าภาพร่วมกับประชาชน/เครือข่าย ภาคเอกชน หน่วยงานองค์กร สาธารณะประโยชน์